

V R T E C.

Časopis s podobami za slovensko mladino s prilogo „Angelček“.

Štev. 3.

V Ljubljani, dne 1. marca 1914.

Leto 44.

Porabi čas!

Le enkrat sije ti pomlad,
brezskrbna ti mladost!
Objema ljubko enkrat le
kot solnce te prostost.

Porabi torej zlati čas,
dokler si mladih let!
Le enkrat je pomlad za nas,
le en mladostni cvet.

Kak naglo pomlad odhiti,
in cvetje se ospè . . .
Ko zlata zarja potemni,
zaman po njej solze.

Da tožil na starost ne boš,
češ, zame ni pomlad
pognala v polju pestrih rož,
ko bil sem čil in mlad.

Mokriški.

Na trati.

Spet nam je trata
ozelenela,
ko je od juža sèm
sapa zavela.

S sabo rumene
metuljčke prinesla,
trato zeleno
z metuljčki potresla.

Ej, pa to niso
metuljčki rumeni,
ki se igrajo
na trati zeleni;

to so otroci: vsi v pisanih rutah,
vse je cvetoče od pisanih kril:
skačejo, vriskajo, pojejo, plešejo,
kakor da bi jih sam veter lovil.

Trátino travico sapica češe,
boža otrokom volnene lase —
pa se zasmеjejo, z rokami tlesknejo,
bati se res nam je, da nam zlete.

Jan Reginov.

Mihec gre v Korotan . . .

(Spisal Josip Vandot.)

(Konec.)

3. Mihec, ali vidiš graščino?

Blaž Smrček si je urezal v leskovem grmu tanko šibico. Zamahnil je z njo po zraku, da je kar zasiknilo. »Mekeke,« je zavpila koza Keza, pa je poskočila prestrašena, misleč, da jo Blaž oplazi, ta nebodigatreba, ta Blaž Smrček. A Blaž je ni oplazil; samo zavpil je nad njo: »Hej, Keza! Ti pokveka kozja! Domov greva — k ongavemu Mihcu greva. Cekin mi bo dal, je rekel, da si kupim drugo Kezo ali pa še Kezka. Resnično mi je rekel davi tako — hehehe.« — In Blaž Smrček je posmrknil, pa se je zakrohotal naglas. Peljal je na vrvi svojo Kezo s Podlesja. Solnce je stalo že tik nad snežniki, in kmalu, kmalu je imelo zatoniti, obzarjajoč visoke skale z rdečim ognjem. Blaž Smrček je stopal za kozo, ki je bila ta dan vsa vesela in zadovoljna. Saj se je bila napasla, in ta Smrček — no, danes je bil ves dan priden in ji je privoščil najboljšo pašo. Pa je bila zadovoljna Keza in je migala z brado. A Blaž Smrček je posmrkaval vso pot in se je muzal. Zaradi ongavega Mihca se je muzal. Obljubil mu je bil Mihec davi cekin, da si kupi drugo Kezo ali pa Kezka. Hehe, pred eno uro je pa videl tam doli na potu Mihca. Pa je zavpil Smrček: »Hej, Mihec! Sem hodi, da mi daš cekin! Ali slišiš, Mihec?« — Mihec se je ozrl nanj, pa je povetil glavo. Spustil se je v tek in bežal proti vasi. Blaž Smrček se je pa smejal na Podlesju, zelo naglas se je smejal. »Cekin mi je obljubil,« je našteval Blaž Smrček. »Pa če mi ga je obljubil, mi ga bo tudi dal . . . Po cekine gre, tako je rekel davi. Nemara je pa vedel za zaklad? Nemara je pa šel v Korotan ponj? Stric Joz pravi, da rastejo tam tolarji in cekini. Hehe, stric Joz je pa velik šaljivec.« — Tako je govoril Blaž Smrček in je stopal za kozo. Domov jo je pripeljal in jo je privezal v hlevu. Potem se je pa izmuznil od doma in je letel naravnost tjadol, kjer je stala Petraševa hiša. Pred hišo na klopi je zagledal Mihca. Jedel je iz velike sklede rumene žgance. Hlastno je jedel Mihec in se ni ozrl nikamor.

»Ti, Mihec,« ga je nagovoril Blaž Smrček. »Po cekin sem prišel. Davi si mi ga obljubil, in zdaj sem prišel ponj. Pa veš, da mi ga boš tudi gotovo dal. Ali si slišal, Mihec?« — Mihec je sklonil glavo, pa je pričel še hlastneje jesti. Nič ni odgovoril. Samo rdeč je postal in je molčal. »Ali si gluhi, ti Mihec?« je nadaljeval Blaž Smrček. »Jaz hočem cekin, da si kupim Kezo ali pa Kezka. Daj mi tisti cekin, Mihec!« — Mihec se je tedaj ozrl vanj, pa je rekel: »Kje naj pa vzamem cekin, Smrček prismojeni? Obljubil sem ti ga pač, to je res. A to sem rekel le takó, veš takó! Kje naj pa vzamem cekin?« — Blaž Smrček se je pa zasmejal porogljivo. »Nimaš cekina, praviš?« je rekel. »Lažeš, ti Mihec. Kaj misliš, da ne vem, da si bil v Korotanu? Glej! Tam pa res rastejo cekini in cvetó tolarji. V Korotanu si bil, pa si jih natrgal in nabral poln klobuk. Kar tiho bodi, Mihec, pa daj mi cekin!«

— Mihec je zajel zadnjikrat z žlico. Postavil je potem skledo kraj sebe na klop, pa je pogledal na Blaža Smrčka. Kakor rak je bil rdeč in je govoril: »Lažeš, lažeš, Smrček . . . Jaz nimam cekinov . . . Lažeš, Smrček . . .«

»Hihi, v Korotanu si pa bil,« se je posmehnil Smrček. »Hihi, verjel si pa, da rastejo tam tolarji in cekini . . . Hihi, Mihec! Še naš Jakec, ki je šele pet let star, ne verjame tega. Prevežani Mihec je pa verjel, hihi.« — In Smrček se je smejal in se je tolkel z rokami po kolenih. Mihca je bilo sram. V prvem trenutku ga je res prijela jezica, da bi bil skočil na Smrčka in ga pošteno zlasal. Že se je dvignil; a tedaj je povetil hipoma glavo. »Zaslужil sem,« je pomislil. »Zakaj sem bil pa tako lahkoveren? Zaslужil sem — in prav mi je.« — Tako je mislil Mihec samprisebi. Naglas je pa rekel: »Blaž, lepo te prosim, ne govori tako! Prijatelja bodiva. Samo takó ne govori!« — Prosil je Mihec, in ga je bilo še bolj sram. A Blaž Smrček je bil škodoželjen — in to ni bilo prav. Krohotal se je in je ponavljal venomer: »Daj mi tisti cekin, ti Mihec. Poln klobuk si jih natrgal in nabral v Korotanu . . . Daj mi tisti cekin, pravim.« — Mihec je pa spet prosil: »Tiho bodi, Blaž, in ne govori takó! Veš, lahko bi te premikastil. A nočem. Samo, da ne govoriš, samo zato te nočem. Veš, Blaž, ne govori takó!«

A Blaž Smrček ga je dražil naprej. A hipoma se je zadril za njim osoren glas. Blaž se je naglo ozrl, pa je zagledal za sabo strička Joza. »O jej, striček Joz!« je izpregovoril Blaž Smrček in je zatisnil ušesa, misleč, da ga pograbi striček Joz. Naglo se je obrnil, pa je pokazal pete. Toda na cesti se je brž ustavil in je še zaklical: »V Korotanu je bil, striček Joz. Poln klobuk cekinov in tolarjev si je natrgal in nabral tam. Res je bil v Korotanu, striček Joz. Hihi, res.« — In Blaž Smrček se je zasmel in je potem zbežal, da se je kar kadilo za njim.

Striček Joz se je pa ustavil pred Mihcem. Pogledal ga je od nog do glave, pa se je namuznil. »V Korotanu si bil? V Korotanu da si bil?« je vprašal. In je nadaljeval: »Predrta reč! Ti prismuknjeneč prismuknjeni! Ali si bil res v Korotanu?« — A Mihec je samo povetil glavo in je zardel do ušes. V zadregi se je nasmehnil, pa je molčal. »No, ali boš góvoril?« je nadaljeval striček Joz, ko je Mihec še vedno molčal. »Kaj si tam izgubil jezik, ti jezikavost? Ali pa si ga danes pozabil namazati? No, ali boš kaj góvoril?« — Mihec je že dvignil glavo in je že odprl usta, da bi govoril. A sedaj se je prikazala na pragu Petraševa mati. »Le daj ga, striček Joz!« je rekla. »Glej, kaj se ti izmisli ta naték! Gre, kar zjutraj gre, pa ga ni ves božji dan domov. Ti nesrečni otrok! Na, pa pride pod noč, pa pravi, da je bil v Korotanu. Cekine in tolarje da je šel trgat, da si sezida graščino. Glej ga, striček Joz, tega sanjavca, poglej!«

Striček Joz se je zagnal v smeh tako glasno, da se je razlegalo v vas. »V Korotanu si bil, ti Mihec?« je rekel potem, ko je izginila Petraševa mati nazaj v vežo. »Res, da si bil v Korotanu? Mihec, Mihec, zakaj si pa tak lahkovernež? Graščino si hotel, ti pohlepnost mala? Zato si bil tako lahkoveren! Pohlepnost te je preslepila, sama pohlepnost . . . Prav, prav

ti je, da si mi šel na limanice. Si boš vsaj zapomnil, kaj je pohlepnost. Pa se je boš varoval drugokrat. Kaj, ti Mihec?« — Mihca je bilo vedno bolj sram. Zato je pa molčal in je samo prikimal z glavo: »Mhm...«

»No, prav ti je, prav,« je ponovil striček Joz in je nadaljeval potem: »Graščino si hotel, graščino! Mihec, stopi sem!« — Mihec se je obotavljal samo za trenutek. Potem je pa stopil pred strička Joza. Striček Joz je zamahnil z rokami, pa je pograbil Mihca spet za ušesa. Samo bolj porahlo. »Mihec, ali vidiš graščino?« je vprašal potem Mihca. — »Ovbe!« je spet klical Mihec bolestno, ker so ga bolela ušesa še iz Korotana. »Ovbe!« je ponavljal. »Ne vidim nič graščine, striček, ne vidim je nič.« — »Mihec, ali boš videl graščino?« je vprašal nanovo striček Joz in ga je prijel še malo za »sladke«. A Mihec ni nič zastokal. Glejte, Mihec se je zasmel naglas. »Ne bom videl graščine, striček Joz, ne bom je videl nikdar,« je odgovoril in se je smejal. »Nočem graščine, pa tudi cekinov in tolarjev nočem. Doma ostanem, striček Joz, pa bom kmet.« — Striček je tedaj izpustil njegovo glavo, pa ga je potrepljal po rami. »To je beseda,« je dejal. »Tako je prav, fant, tako je prav... Zdaj mi boš pa povedal, kako je bilo kaj v Korotanu.«

In vsedla sta se na klop, in Mihec je povedal vse, kar je doživel v Korotanu. Vse je povedal in ni zamolčal ničesar. Striček Joz ga je poslušal in se je smejal. A tudi Mihec se je smejal, in ni ga bilo več sram, saj je vedel, da bo stric molčal; Smrčku pa itak nihče nič ne verjame. Zaslužil je pa tudi malo osramočenja, in kaj bi se vznemirjal. Ali ni bolje, da se smeje tudi sam? Pa če se smeje, bodo videli kmalu ljudje, da ga ne boli prav nič. Pa bodo pozabili na vse in nič več se ne bodo norčevali, češ: »Glejte ga Petraševęga Mihca! V Korotan je šel trgat cekine in nabirat tolarje, da si sezida graščino. Glejte ga!« — Tiho bodo ljudje in ga ne bodo dražili.

Mrak se je delal nad zaęorsko dolino, ko se je dvignil striček Joz, da gre domov. Še enkrat je potrepljal Mihca po rami, pa mu je rekel dobrovoljno: »Pa pridi jutri k meni. Namažem ti kruh z medom. Še velik kos ti ga namažem. Ali si slišal, Mihec?« — »Slišal,« je odgovoril Mihec. — »Lahko noč, striček.« — In striček je stopil dva koraka naprej. Tedaj se je pa zasmel Mihec in je zaklical za njim: »Striček, ali slišite? Dvakrat ste mi navili ušesa. Pa nisem videl Benetk in tudi graščine nisem videl. Pa ste rekli, da tudi Korotana ne bom videl. Videl sem ga pa le, striček, videl sem ga pa le. In tisti na Strmcu mi je rekel, naj vas pozdravim. Ne vem, zakaj mi je to naročil.«

Striček Joz je zažugal z roko. »Pribiti fant!« je dejal. »Mora čebljati venomer, mora! Pa ga nisem namazal danes z medom, resnično da ga nisem. Ti spaka ti...«

Striček Joz se ni jezil. Saj je vedel, dobro je vedel striček Joz: Ta Mihec, ta poniglavец, je vendarle dobra dušica! In žal je bilo stricu Jozu natihem, da je natvezel fantu tisto bajko o cekinih in o tolarjih v Korotanu. In sram ga je bilo natihem — končno: njega, starca.

Kapelica pri razvalinah.

Češko spisal Václav Kosmak. Preložil Jožef Gruden.

Od Bitova proti Znojmu stoji ob reki Diji cela vrsta starih gradov, ki jih je sezidal slaven češki kralj kot obrambo proti bojevitemu Nemcu.

Ti gradovi so dandanes same razvaline — razen bitovskega, vranovskega in znojmskega. Velik del svoje dni nepristopnih zgradb je razglodal zob časa; a ostanki zidu in stolpi, ki so najdlje kljubovali, strmé brez streh, brez ometa, otožno a ponosito v oblake in pogumno gledajo po okolici kakor stari junaki, ki so jim sicer roke že omahnile, a jim je ostal v srcu še pogum.

Lani o počitnicah sem spel s tremi prijatelji od Znojma poleg Dije navzgor, da obiščem te stare priče nekdanje moči in slave.

Preko Podmolja, kjer zori tako hvaljeno šobeško vino, smo jo prihajali k razvalinam Gradka (Neuhäusel). Od razvaline se pne v nebo samo še del stolpa, nekaj zidu in pa bastije. Na prostranem zelenem travniku ob dvorišču smo prav prijetno počivali v senci košatih líp.

Logarjeva kočá, ki stoji na dvorišču poleg stare, visoko v modro nebo strmeče razvaline, je bila zaprta, nikjer žive duše. Le velik privezan pes se je zaganjal v nas, kakor bi bil vstal iz starih viteških dob, da bi nas pritlikavške potomce odganjal.

Legel sem v travo in gledal v jasno nebo. Po njem so bile raztresene bele ovčice.

Pred davnim davnim časom, tako sem si mislil, je morebiti krasna gospa gledala iz novega, v solncu žarečega gradu proti temu nebu in šepetala vroče molitve za moža, ki je na čelu oboroženih mož odjahal na bojnem konju proti krutemu sovražniku. Kako vse drugače je bilo tedaj! Kakšno življenje, kakšen blesk, kakšno junaštvo, kakšen pogum! In zdaj? Vse same razvaline — a o nekdanji gospodi ni duha ne sluha.

Kaj je človek? —

Mrtva priroda krog nas je vedno mlada; naših rok delo pa razpada v prah, in mi sami še prej minemo. Na zidu se pokaže senca, pa izgine brez sledu.

To smo mi.

Obrnil sem oči od žalostne razvaline, pa se zagledal v krasno, zeleno dolino, po kateri teče reka Dija.

Oddehnili smo si, pa krenili z visokega skalnatega hriba, ki leži na njem Gradek, proti reki, čez katero smo se prepeljali, pa smo šli počasi in brezskrbno zdaj v senci bujnega drevja, zdaj v vonjavem hladu borovega gaja, zdaj po zeleni cvetoči livadi poleg reke. Voda je šumela tiho, zaspano, se lesketala kakor tekoče olje in nas vabila: Pojdite sem, ohladite se in pokrepčajte v mojih valovih!

Sezuli smo se, sedli na breg in potapljali noge v vodo. Prijetno hladéči valovi so se nam ljubko poigrali okrog nog; kačji pastirji so kakor strele švigali semtertja; zdajpazdaj je zavel mil vetrec; listje po drevju je zašustelo; visoke cvetke na loki so pokimavale z glavicami, in neizrečno prijeten mir je kraljeval v vsej okolici in odeval v čarobnost razvalino na skali.

Tiho smo sedeli, nihče ni zinil besedice. V takih trenutkih zabi človek vse okrog sebe, pozabi sam nase, še misliti pozabi.

Tek časa, krasota in sreča lahko polnijo dušo kakor harfa, in strune ji zvene rahlo-sladko. Tak trenutek je seme večnega miru.

»Idimo, idimo, da pridemo pred poldnem v Kijev!« me je zdramil glas prijatelja, ki je sedel poleg mene.

Bil je najrazumnejši izmed nas in zato se je najprej domislil, da ne moremo tukaj večno sedeti kakor začaranci.

A nama se ni in ni hotelo.

»Še malo, no,« — sem dejal.

»Pa ne bomo dobili kosila,« naju je opozarjal tovariš. »Tam je le majhna gostilna. Tam si moramo pravočasno naročiti obed, če hočemo kaj dobiti.«

»Torej pojdi naprej, pa naroči kosilo, če nimajo nič pripravljenega. Prideva za teboj.«

Vstal je in krenil na levo v gozd. Sedela sva s prijateljem še dolgo na bregu — toda oní oblažujoči sen je bil že zrušen. Moj tovariš je privlekel zapisnik, pa si slikal razvalino. Jaz sem se pogovarjal z drugim tovarišem o minulih časih in naslikala sva si v duhu tudi sliko — seveda ne razvaline, ampak življenja slavnih vitezov.

Naposled je prijatelj-slikar zaprl zapisnik. — »Naslikal sem. Pojdiva, solnce je začelo neusmiljeno pripekati.«

Vstala sva, se obula in zavila tudi na levo v les, ki leži že na avstrijskih tleh. Spela sva po ozki, bohotni dolini, kjer so cvetele še robidnice, šipki in raznovrstni zvončki. Pisani metulji so poletavali s cveta na cvet; čebele so brenčale in blesteče gaščarice so se solncile po kamenju. Prekoračila sva tupačam srebrnojasni potok, ki se je vil po dolini kakor kača, nahnila jo po stezi v senci mogočnih dreves na holm, in čez debele pol ure se je odprl namah gozd in pred nama je stala na brdu še dovolj dobro ohranjena trdnjava Kijev z mogočnim stolpom.

Ob gozdu je že stal mlinarjev hlapec ter nas vedel krog gradu pod senčnatim drevjem na prostrano loko.

Zadaj na loki stoji lovčeva hiša, logarjeva kočja pa mlin. Mlinar je obenem gostilničar. Pred mlinom pod košatimi lipami je nekaj preprostih miz, katerim so noge zasajene v tla, kegljišče in za kegljiščem klet, poletenska kuhinja, pa lesen salon, kjer se izletniki zabavajo v deževnem vremenu.

Gostilničar-mlinar je snel od moke zaprašeno čepico in naju je po nemško pozdravil.

»Je že vse naročeno,« je segel vmes najin tovariš. »Juhe sicer nimajo, pač pa dobita piške v papriki.«

»Izvrstno!« je vzkliknil slikar. »Bodo kmalu?«

»Zaklati jih najprej treba,« se je spustil v češko govorico mlinar. »Pri nas ne moremo ineti kar pripravljenih, ker ne vemo, koliko gostov pride.«

»I kaj ste vi tudi Čeh?« sem vprašal.

»O Čeh, Čeh, tam od Polne.«

»Pa imate na tablici zapisano, da ste gostilničar z Dunaja,« sem pokazal na rdeč karton, ki je bil pribit na kleti.

»Tako je. Na Dunaju, kjer se je žena naučila kuhati, sem bil delj časa. Kaj boste pa kaj pili, gospodje?«

Naročili smo si piva in kruha, sedli in gledali manjšo družbo gospé in gospodov, kakor je bilo videti, Dunajčanov, ki so pri nasprotnih mizah jedli in pili in se zabavali na kegljišču.

Bili so židje in so se tudi obnašali po židovsko.

Kmalu nam je začelo presedati tukaj. Vstali smo, pa šli po okolici, dokler ni bil pripravljen obed.

Za mlinom je ležal ribnik med visokim drevjem, obrastel z bičevjem, in je mirno zrl proti modremu nebu. Krasni stoletni dobi, pa vitki borovci so se zrcalili v njem, kakor se nam zrcali žalost in veselje v očesu. A to oko prirode, ta ribnik tam za mlinom, je zrlo tako prijazno, tako mirno, da sem si zaželel bivati ob njegovih bregovih, da bi lahko večkrat veslal po njegovih gladkih vodah in si miril razburjeno srce. — — —

Čez nekaj časa nas je poklical gostilničar k obedu.

Vesel sem hitel k mizi, a bil sem prevarjen. Juhe je bilo še nekaj, mesa pa doblizu nič. Skoro bi si bil mislil, da ne jemo piščet, ampak vrabce, — tako majhna so bila. Gostilničar pa je popravil to napako; sestel nam je toliko večji — račun.

Določili smo torej s kruhom in vprašali, če smemo iti v grad?

Gostilničarka se je brž ponudila, da reče lovčevi deklici, naj nam odpre in razkaže grad. Hitela je k lovčevim, mi pa smo speli peš proti razvalinam. Grad Kijev še ni popolnoma razpadel. Veliki stolp nad vhomom je še dokaj dobro ohranjen, ima še omet.

Tik ceste pred vhomom stoji stara kapelica. Zgrajena je iz takega kamena kakor grad. V njej pa je novejša slika Matere božje. Pred sliko so ležale napol uvele cvetke. Ta kapelica je bila brez dvoma z gradom vred sezidana, ali vsaj za časa, ko je bilo v gradu še življenje in bogastvo.

Zvedavo smo motrili grad. Za oglom se je prikazala mlada deklica v preprostem mestnem krilu, z ruto na glavi. V roki je imela velik ključ.

Na naš pozdrav nam je odzdravila, odprla močna, skoro nova vrata ter nas molče vedla skozi vrata v veliko, še dokaj ohranjeno dvorano. Okná so bila še cela, nasredi je stala velika miza, v kotu postelj z volneno odejo, a po stenah je viselo kopje in meči. Razgled z oken je bil divnolep. Pod nami in okrog nas je valovilo morje dreves.

»Kako bi človek tukaj snival in spal!« sem navdušeno vzkliknil.
Deklica nas je iznenadeno pogledala. Obraz ji je oživel, nasmehnila se je, pa dejala: »O, gospodje, ste s Češkega?«

»Bo nekaj takega. Ali niste vi Čehinja, gospodična?«

»Seveda sem. Kar je tukaj logarjev in lovcev, so sami Čehi.« Med pomenkom nas je vodila po gradu, vrgla kamen v globok vodnjak, pokazala nam, v kateri strani leži Znojem, v katerem Vranov, z eno besedo: bila je kakor med svojimi.

»Prihaja mnogo Čehov semkaj?« smo vprašali.

»Malo. Najbolj hodijo sem dunajski Nemci in pa iz Znojma.«

Veselili smo se krasnega razgleda na vse strani, pogovarjali se ter se naposled poslovili od deklice.

Koračili smo zopet po cesti navzgor.

Na vrhu smo se še enkrat ozrli nazaj na grad.

Kako krasen, kako slikovit in čaroben je bil ta prizor!

Kje so oni časi moči, moštva, vernosti in blagostanja?

Vse je minulo! Kakor bi jih voda odnesla, veter ugrabil. Le grad še stoji — pomnik na njih grobu.

Prijatelj me je prijel za ramo.

»Poglej tja dol h kapelici.«

Nastavil sem na oči daljnogled in pogledal v ono stran.

Lovčeva hčerka je ravno pokladala svežo kitico pred Marijino podobo, pokleknila, vzravnala glavo k Materi božji in sklenila roke.

O sveta vera, kako velika, kako stanovitna je tvoja moč!

Močni, trdni grad razpada in duh junaštva in moči je izginil iz njega. Mala kapela pred gradom pa še stoji tudi dandanašnji. Duh pobožnosti veje ckgrog nje, tolaži srce žalostnim in dviga nedolžne k nebesom.

In ko bi se zrušila tudi ta kapela, — da ostane samo še en kamen od nje, ostane ta posvečen, in bo trdnjava nebeška, kakor kamen, ki ga je posvetil Jakob za Betel.

Ti pa, kapelica pri razvalini kijeovski, kolikrat mi k tebi zablodijo misli!

Na solčni toploti.

Žarko solnce ljubko greje,
poljubuje v polju cvet.
Z juga vabi drobne ptice
v naše prazne gozde pet.

Starček se na solncu greje
in obuja si spomin
na mladostne srečne dneve,
na veselje vrh planin.

Zdaj so pa noge okorne,
brez moči mu je telo,
in na glavi mu le redke
pozne šmarnice cvetó.

Svetla solza mu v očesu
kakor detetu iskri.
Solzo to spomin izvablja
na mladostne srečne dni.

Mokriški.

Slabega namena slab uspeh.

Povest o pastorku.

I.

Kaj ne, da bom hodil popoldne s konji, ko boste orali na Prilesnici?« je vprašal Vogalov Jožek, dečko desetih let, očeta pri kosilu.

»Nič ne boš hodil! Jurček bo hodil,« je odgovorila žena, mačeha Jožkova, Jurčku pa prava mati, v glasu, ki ni bil prijazen.

Milo se je storilo Jožku ob teh besedah. Tesno se mu je stisnilo v prsih in zbudilo se je v njih nekaj kakor srd proti mačehi. In skoraj bi bil položil žlico in vstal od nizke mizice, okrog katere so sedeli. Pa v tistem hipu se je spomnil besed, ki mu jih je bila govorila mati na smrtni postelji: »Če dobiš drugo mater, ljubi jo, kakor si ljubil mene; pa če bo tudi hujša, kakor sem bila jaz, ljubi jo vseeno!« Tako je rekla mati Jožku na smrtni postelji, ko ga je pokrižala, in solze so ji bile v očeh, in njen obraz je bil žalosten, kot bi ga bila zasenčila mračna slutnja. Teh besedi se je spomnil Jožek in videl je kakor dvoje prosečih umirajočih oči, in tisto v srcu se mu je zazdelo kot greh, in s silo je zatrl tisto misel, polno srda do mačeha.

Popoldne so res orali dolgo in široko njivo, Prilesnico. Oče je držal za drevo, Jurček pa je hodil s konji. Mogočno sta stopala sirca pred plugom z umerjenimi, samozavestnimi koraki, eden po celini njive, drugi po jamljišču, in medeni nakit je zvenel v počasnem taktu na komatih. Jurček pa je visoko držal v levici rumen bič, v desni pa področnega konja za vajeti in stopal je kakor gospodar.

Jožek pa je moral okopavati brazde z veliko rovnico. Žalostno mu je bilo v srcu — ni hotel pogledati Jurčka, da bi bridkost ne bila še večja — in kakor jasen žarek v tiho mračno sobo, tako je posijal lep spomin v srce dečkovo.

O kako je bilo še lepo predlanskim! Takrat je še živel njegova mamica; kako ga je imela rada! In orali so, in on je hodil s konji. »Saj bi ne bilo treba hoditi z njima, saj sta pametna konja,« je rekla mati. »No, pa ko tako rad hodi, pa naj hodi!« In oče se je nasmehnil zadovoljno. In Jožek je vzdignil bič visoko in držal sirca za povodec in samsebi se je zdel kot kmet-gospodar.

Pa mamica je umrla; in zdaj, ko je nima več, šele spozna Jožek, kaj je mati. K hiši je prišla mačeha, trda in neprijazna, z dvma otrokoma, Jerico in Jurčkom. In letos hodi Jurček s konji, on pa mora okopavati brazde z neokretno rovnico.

Zazdi se mu, kot da so mu ukrali to lepo njivo Prilesnico, v oko mu sili solza, v srcu se poraja kot srd proti Jurčku in mačehi.

Pa spomni se Jožek materinih besedi: »Pa če bo druga mati imela kaj otrok, ljubi jih kot brate; pa če jih bo ona imela rajši kot tebe, ljubi jih vseeno!«

Takrat ni še razumel Jožek teh besedi; zdaj jih pa razume in drage so mu kot zaklad. Spominja se jih natanko, kot da jih je slišal ravnokar.

Zato zatrè v srcu grešno misel, ki se je vzdigovala v njem proti maèehi in proti Jurčku. Misli rajši na mater, in kadar nehoté pogleda Jurčka, ki vzdiguje bič še više, se ozrè na cerkvico za vasjo, kjer počiva njegova mati. In kakor sladka molitev se mu zdi ta misel na mater, kakor molitev v izkušnji, vsa močna in polna tolažbe —

II.

Ko je nekega dne minula maša in je prinesel Jožek pred gospodom župnikom mašno knjigo od oltarja v zakristijo — bil je Jožek ministrant — mu je rekel gospod župnik, naj pride po šoli k njemu.

Skoraj se je Jožek ustrašil tega vabila in brž je pomislil, če se je morda kaj pregrešil pri ministriranju, ali v šoli, ali sicer kje; pa vest mu ni očitala ničesar. Tudi župnikov glas je bil prijazen in ljub. — »Nič ne bo hudega,« je pomislil in se potolažil.

Popoldne je sedel Jožek zadnjo uro kaj nemirno v šoli in komaj je čakal, da je bila ura tri. Odmolili so in jo udrli iz šole; Jožek pa se je napotil v župnišče in srce mu je bilo nemirno.

Rahlo je potrkal na skoraj belo pobarvana vrata.

»Prosto,« je zaslišal glas gospoda župnika in vstopil.

»No, si prišel, Jožek?« je vprašal gospod in odložil zlatoobrezan brevir, ki je molil iz nje.

»Sem, gospod župnik.«

»Jožek, ali bi šel rad v šolo v Ljubljano in bi bil enkrat gospod?«

En pogled Jožkov je povedal župniku vse.

»Ne bi bilo treba dosti plačevati,« je nadaljeval gospod. »Nekaj pač; oče tudi niso tako revni, da bi nekaj malega ne zmogli. Kosilo in večerjo bi dobival zastoj — poznam se z gospodi v Ljubljani. Stanovanje bi pa tudi ne bilo drago — po kakih pet goldinarjev na mesec! To bi že utrpeli doma!«

Hvaležno je pogledal Jožek gospoda; kakor očeta, dobrega in ljubeznivega, ga je pogledal. In objel bi ga bil, da se ni bal.

»Samo, če me bodo oče pustili. Če ne bodo mati — —«

Beseda mu je zastala, in bridkost mu je legla v srce, ko je imenoval mačeho z besedo mati. In se je spomnil, da matere nima več.

»Nič se ne boj, bom že jaz govoril z očetom! V nedeljo po nauku pridem k vam. Tudi za mater se ni treba bati! — Glej, tudi jaz sem bil sirota brez matere — —«

In nekako otožno-veselo se je nasmehljajal gospod župnik. Morda je bil v tem smehljaju spomin na drago mater; morda na bridkost, ki jo je prestal pri maèehi; morda hvaležnost do dobrih ljudi, ki so mu pomagali v šolah; morda je bilo v njem veselje, da bo mogel sam pomagati; morda upanje, da bo ta šibki deček enkrat krepak delavec v vinogradu Gospodovem, morda! Nemara pa je bilo vse to v tem smehljaju župnikovem.

»Le nič se ne boj, pa vesel bodi!«

Jožek je poljubil gospodu belo roko in odšel.

Prešnilo ga je veselje in upanje, da ni mogel iti počasi po stopnicah; po dve je preskakoval.

»Materi moram povedati,« se mu je naenkrat zbudila misel, in stopil je na pokopališče, ki je bilo sosed župnišča. Pokleknil je na dobroznani grob ob zidu in razodel mamici svojo srečo in jo prosil, naj ona prosi v nebesih, da bi mu dovolili oče v šolo in da ne bi nasprotovala mačeha.

Zdaj se je zbudila sladka misel, ki je prej tiho spala v dečkovem srcu. Zdaj je razumel, zakaj se mu je sladkost rodila v duši, kadar je vlival pri maši vino in vodo v zlati kelih mašnikov; kadar je pozvanjal pri povzdigovanju. Hrepenenje, da bi poljubil zlati kelih, da bi ga sam enkrat povzdignil, se je vzbudilo v srcu s silno močjo.

* * *

Zvečer je oče natlačil koš listja, ga zanesel v hlev, poravnal in nastlal živini.

»Zdaj bo prilika najlepša!« je pomislil Jožek. Iskal je prilike že celo dopoldne, da bi bila z očetom sama, da bi povedal svojo veliko skrivnost.

»Zdaj je prilika!« je rekel in je stopil za očetom v hlev in se smukal okrog njega, kot bi iskal besede, ali pa kakor bi hotel, da ga oče vpraša, kaj bi rad.

»No, kaj je, Jožek?« je vprašal oče čisto prilično.

»Oče, v župnišču sem bil danes; pri gospodu.«

»Pri gospodu? Kaj pa si delal tam?« ga je vprašal oče malo začudeno.

»Gospod so me poklicali.«

»Zakaj so te poklicali?«

In Jožek je povedal vse, od začetka do konca, in vprašajoče pogledal očeta.

Oče si je obrisal čelo, malo neodločno pogledal sinka in rekel:

»Rajna mati je tudi tako želela. In večkrat me je prosila, naj bi te dal v šole. Bomo videli, če je božja volja —«

»V nedeljo bodo prišli gospod k nam, so rekli, da se pogovorite.«

»No, bomo videli. Jaz bi te rad dal; saj doma ti tako ne bo nič dobrega. Druga mati sicer ni hudobna, toda vsaka mati ima svoje otroke rajši kot tuje; kri ni voda! — Potrpi!« je rekel oče in pogladil sinčka z razkavo roko po zažorelem licu, kolikor je pač mogel mehko in ljubeznivo od življenja izkušeni mož.

III.

Konja je napajal Vogal pred hišo pri vodnjaku, ko je prišel gospod župnik, kakor je bil obljubil.

»Dobro srečo, Vogal!«

»Bož daj, gospod župnik! Kar v hišo stopite, bom takoj gotov!« je odzdravil župniku.

Potegnil je konja, ki sta se še prhaje poigravala z vodo v koritu, ju zapeljal v hlev in privezal, obrisal roke v modri predpasnik in si ga potem odpasal.

Župnik je bil še v veži in je govoril z otroki. Z Jožkom, ki je bral iz knjige; s petnajstletno Jerico, ki je pletla na nizkem stolčku, in z Jurčkom, ki se je igral z mačico, a jo je brž izpustil, ko je zagledal gospoda na vežnem pragu.

»Stopite v hišo, gospod,« je rekla Vogalovka in si nekako v zadregi popravljala predpasnik, nevajena takega obiska.

»Saj res! V hišo pojdemo,« je pritegnil še Vogal, ki je stopil na te besede v vežo, in je peljal gospoda v hišo.

Žena je pristavila stol, ga pobrisala z belim predpasnikom in gospod je sédel k beli javorovi mizi, nad katero je visel na nitki bel lesen golobček.

»Saj veste, zakaj sem prišel?« je začel gospod.

Gospodinja je pogledala gospoda župnika radovedno. Mož pa je pristavil kot nekako samzase: »Mi je nekaj pravil Jožek, da boste prišli danes.«

Ona je napol radovedno, napol nevoljno pogledala Jožka, ki je ostal za pečjo z Jerico in Jurčkom.

»Priden je vaš Jožek, pa nadarjen je! V šolo bi ga dali, Vogal!« je povzel zdaj župnik, in spet je mačeha pogledala Jožka z očitajočim pogledom, ki je morda bolj izviral iz prirojene materine ljubezni kot iz hudobnosti, da ni gospod župnik pohvalil Jurčka.«

»Stane, gospod; šola stane, tako pravijo,« je pristavil Vogal.

»Ne bo tako hudo! Tudi niste tako revni,« ga je zavrnil župnik in obrazložil vse, kako bi mu on preskrbel hrano zastonj, da bi bilo zdaj kakih pet let treba plačevati le za stanovanje in zajtrk, morda bo kakih pet go¹-dinarjev na mesec, in za obleko, ki jo mora pa tudi doma imeti, čeprav slabšo. Pozneje bi si pa morda sam kaj zaslužil, če bi bil priden, namreč s poučevanjem drugih, da bi še to odpalo — nekaj bi pa tudi on, župnik, pomagal.

»No, kako mislite?« je vprašal nazadnje.

»Kaj praviš ti, Jera?« je vprašal mož ženo.

»I, naj gre; vsaj ne bo toliko trpel,« je odgovorila. A glas ji ni bil popolnoma prijazen. Pa vendar je bila zadovoljna, ker je brž preračunala, da bo potem grunt lahko dobil Jurček, ki na njeno žalost ni bil posebno vnet za knjigo.

»Tako je prav! Bom že jaz vse uredil in ga tudi poučeval za izkušnjo. Kar vsak dan po šoli pridi, Jožek, k meni, pa se bova pomalem učila,« je obljubil gospod župnik in se poslovil.

Mož ga je pospremil do ceste.

Mačeha je gledala za njima nekaj časa, nato pa trpko rekla Jurčku: »Vidiš, če bi imel ti na pravem koncu glavo, bi pa ti šel.« In šla je iz hiše, ne vedoč, ali naj bo nevoljna ali zadovoljna.

Jurček si pa ni mnogo belil glave nad materino opombo. Skomizgnil je z ramami in šel je v vežo, igrat se s pohlevno in potrpežljivo mačico. Vesel je bil, da je odšel gospod župnik, ki ga je bil prej zmotil pri nedeljski popoldanski zabavi.

»No, kako misliš, Jera?« je vprašal mož, ko se je vrnil.

»Kako bi mislila? Glej, da si ne zrediš postopača. Poglej Boštjanovega! Že pet let je na Dunaju, pa ne more nikamor,« je odvrnila žena trdo in postavila lonček za zaslon na ognjišču.

»Kaj bi tako govorila, Jera! Prej bi bila rekla tako zdirčno, ko so bili župnik tukaj! Študirat pojde, pa je; še Bog, da je taka lepa prilika. Tudi rajna je hotela tako in ona mu je bila mati!« je rekel gospodar odločno in odšel v hlev.

»Zakaj me imajo mati tako malo radi?« je vprašal v hiši Jožek Jerico. Slišal je trpko besedo mačehe, v hišo jo je slišal, in žalosten je postal.

»Oh, naša mati so včasih taki! Ne bodi hud! Saj niso tako hudi, bolj nagli so. Tudi Jurček je tak, ni hudoben, bolj pust je. Kar molči, ko pojdeš v Ljubljano, ti bom pa jaz naredila perilo in robce ti bom zaznamovala, prav lepo, rdeče, znam — in tudi tisti goldinar ti bom dala, ki sem ga dobila od botre za god. In materi bom govorila dobro o tebi, da te bodo radi imeli.«

»Kako si dobra, Jerica! Kot bi mi bila prava sestrica,« je rekel Jožek in je deklico hvaležno pogledal. (Konec prihodnjič.)

Deklamovanke.

2. Deček in ptičke.

Basen.

Deček:

»Ptičke, drobne ptičke,
ste li priletele,
da bi sladko pesem
mi v slovo zapele? —
Vem, vem! Pomlad cvetna
spet se je vrnila
in vas v log zeleni,
ptičke povabila.
Vem, vem! Pomlad cvetna
spet se je vrnila
in obilo hrane
vam je natrosila.
Vem, vem! Ve bi rade
zdaj se poslovile.
Vem, vem! Ve bi rade
mene zapustile.
No, pa mi zapojte
pesem o slovesu,
da mi zaigrala
solza bo v očesu.« —

Ptičke:

»Dobre pevke nismo,
ki smo tu ostale,
da bi dolgo zimo
reve prestradale.
Naša pesem lepe
melodije nima.
Kdo lepo bi peval,
če je zunaj zima?
Zdaj pa, ko je pomlad
bujna spet vzcvetela,
z njo se tudi pesem
naša je ogrela.
V nji zahvalno pesem
pojemo me tebi —
tebi, in kako je
tudi Bogu ne bi?« —

Deček slišal pesem,
v stran se je obrnil.
Ptičke odletele,
solzo on utrnil.

Janko Polák.

Legenda.

Ko je molil Jezus na večer pred svojim trpljenjem na Oljski gori v smrtnih bridkosti k nebeškemu Očetu, je zafrfotala z bližnje oljke majhna ptica in sedla pred Odrešenika in začela peti otožno in sočutno. Milo jo je pogledal Zveličar svetá in je izpregovoril:

»Hvala ti, nežna stvarca! Za tvoje sočutje te poplačam s tem, da bo tvoj glas ljudem odslej najbolj ljub in prijeten. Vsakoga bo očarala tvoja pesem in hvalil in slavil bo tvoje petje ves svet.«

Nato je odletela drobna ptička v svojem rjavo-pepelnatem suknjiču in od takrat se imenuje ta skromna ptica — slavc. Gnjevoš.

Ošabno drevo in skalovje.

Basen.

Na robu mogočnega skalovja je stalo orjaško drevo in je prezirljivo zrlo na vse, kar je bilo v njegovi bližini. Svoj vitki vrh je vzpenjalo kolikor mogoče visoko proti nebu; velike veje so zakrivale, kolikor so le mogle, drugo rastje blagodejnim solnčnim žarkom; v zemlji pa je oblastno širilo in debelilo svoje mnogoštevilne korenine in razrivalo skalovje, ki se je potrpežljivo umikalo.

Toda to še ni bilo zadosti!

Ko je to ošabno drevo dobilo dovolj moči, jelo je zaničevati tudi skalovje, ki ga je mirno držalo na robu prepada. Siloma je razrivalo po njem in ga hotelo sčasoma pahnuti v prepad.

To je sicer zapazilo skalovje, a bilo je prepozno. Zato je že samo lezlo na rob in se izpodmikalo drevesu.

Nekega dne je kljubovalo ošabno drevo viharju. Ta trenutek je porabilo skalovje in se je spustilo z zmagoslavnim hruščem v — prepad. Tedaj pa je omahnilo tudi mogočno drevo, ki ni imelo več krepke podlage in je toliko zaupalo na svojo moč; vihar pa ga je z divjo jezo porinil v globočino.

Sedaj je zaklicalo skalovje: »Prevzetno drevo, zakaj si mi bilo nehvaležno za dobroto in si me hotelo pahnuti v prepad? Jaz sem se spustilo rajši samo semkaj; toda tebi je zmanjkalo podlage in si padlo za menoj, kjer bodeš sprhnelo in segnilo!

Prevzetnost se povsod spotiče,
sramota se za njo pomiče.

Zvonimir Maslè.

Resnice in bodice.

Trosi Maksimov.

3.

Kjer je mnogo besedi,
tam veliko misli ni.

4.

Kar od starčkov zveš —
zabití ne smeš!

Modrost v pregovorih domačih in tujih.

Dober (dobro).

Dobro blago je bolj poceni nego slabo.
— Kar je dobro, se ne preplača. (*Dobro je bolj trpežno, slabo se kmalu obrabi.*)

Bolje je malo, pa dobro.

Z dobroto se več opravi nego s silo. —
Dobrota je močnejša od sile. — Kogar ne
poboljša dobrota, ga tudi strogov ne. — Z
dobroto se kroté zveri.

Kjer dobrota ne pomaga, mora pomaga-
gati šiba.

Bolje je narediti dobro nego hitro. —
Dobro in hitro si nista v sorodu (si nista brata).
Od dobrih se naučim dobrega, od zlob-
nih slabega.

Jaz storim veliko dobrega, je rekel ogenj,
pa tudi veliko hudega. (*Vsaka reč ima dvoj-
no stran, solnčno in osojno.*)

Reki: Dober je kot zlato, kot otrok,
kot bel kruh . . . Dober je, da bi ga na rano
privil. (*Zelo je dober.*)

Dober je, kadar spi (takrat ne grize).

Dobro je, dokler ne bo boljše.

Dober si kot česen brez kruha.

Dobro mu je kot ribi v vodi.

Odgonetka zastavice št. 1.

Črv je pticam všečna hrana,
brv čez potok je speljana,
vrv cerkvenik rabi in krvnik,
postrv pa v petek čišla krščenik.

Prav so rešili: Loparnik Alojzij, Pre-
log Janez, Klemenčič Jakob, Kardinar Franc,
Sterniša Vekoslav, Cof Mihael, Topolnik Fr.,
Vrbnjak Stan., Majcen Fr., Tkalec Ivan in
Mihael, Brumen Ant., Škorjanec Ant., Kuster
Tom., Osterc Jak., Sterniša Jan., učenci VI.
razreda pri Sv. Križu na Murskem polju;
Rotovnik Antonija, učenka IV. razr. v Smar-
tnem pri Sloven. Gradcu; Medved Anton,
učenc VI. razr. v Sp. Šiški; Straus Mici, Sku-
hala Alojzija, Stritar Anica, Mlinarič Tončka,
Slekovec Franica in Ana, Petovar Frančiška,
Prelog Terezija, Farkaš Ana, Sunčič Marija,
Kovačič Alojzija, Horvat Ljudmila, Vavpotič
Terezija, Topolnik Marija, Zuer Jozefa, Za-
muda Marija, Novak Eliz., Belec Ana in
Emilija, učenke VI. razr. pri Sv. Križu na
Murskem polju; Albert Zlatka, Babnik Mi-
cika, Černe Minka, Dolenc Anica, Hartman
Fančič, Hudovernik Berta, Kaliman Anka, Ma-
karovič Marica, Rabič Gizela, Rode Ivanka,
Sevnik Tončka, Suhadolc Ivankica, Strmole
Mira, Trškan Anica, Zajec Rozika, gojenke
uršulinskega samostana v Ljubljani; Stroj
Mira, učenka IV. razr. v Borovnici; Konrad
Marija, Ferik Marija, Leopold Barbara, Sluga
Veronika, Hanc Antonija, Jug Matilda, učen-
ke pri Sv. Ani na Krumbergu; Hladnik An-
tonija, učenka ponavljalne šole v Rovtah.

Odgovor na šaljivo vprašanje št. 1.

Š (se!) Samo vprašanja posebej ni nihče rešil.

Oboje so prav rešili: Ziegler Milan,
učenc III. razreda na Igu; Kovač Stanislav,
učenc III. razreda, Skale; Pustišek Mihael,
Zdole — Kožje; Vehovec Marija in Manica,
Seršen Pavla, Bukovnik Marija, Podgoršek
Anica, Čebašek Manica, Nakrst Franc, Jenko
Janez, Jakopič Val., učenke in učenci na
Skaručini; Stupan Milica, učenka II. razreda
pri čest. šolskih sestrah v Mariboru; Šeško
Ivan, kmetski fant, Brdo pri Planini na Šta-
jarskem; Remec Bogumil, učenc III. raz-
reda c. kr. vадnice v Ljubljani, Ana Horva-
tova, hčerka slikarjeva v Ljutomeru; Les-
kovar Vida, učenka II. razr. v Mariboru; Jošt
Darinka in Marica, učenki mešč. šole v Ce-
lovcu; Farkaš Maks, učenc V. razr. pri Sv.
Lovrencu v Slov. Goricah; Benedik Janko,
učenc II. razr. na Bledu; Sicherl Janko, re-
alec v Trzinu.

„Vrtec“ izhaja 1. dné vsakega meseca in stane s prilogo vred za vse leto 5/20 K,
za pol leta 2/60 K. — Uredništvo in upravníštvo Pred skofijo št. 6 v Ljubljani.

Izdaja društvo „Pripravníški dom“. — Urejuje Ant. Kržič. — Tiska Katolíška Tiskarna v Ljubljani.